

NOP-
3087

CONFIDENTIEEL

ORGANISATIE
INLICHTINGEN-EN VEILIGHEIDSDIENSTEN
OOSTBLOK

Exemplaar Nr. 047

DEPARTEMENT VAN DEFENSIE
-H.K.K.L.-
G2-PUBLICATIE

D.16201.3

CONFIDENTIEEL

Bibliotheek Nederlands

Instituut voor Militaire Historie

Boekwerk 381 252 870

ORGANISATIE
INLICHTINGEN-EN VEILIGHEIDSDIENSTEN
OOSTBLOK

DEPARTEMENT VAN DEFENSIE
- H.K.K.L. -
G2-PUBLICATIE

Inhoud

	Blz.
Inleiding	2
De Sovjet inlichtingen- en veiligheidsdiensten	3
De inlichtingen- en veiligheidsdiensten van de satellietlanden	4
<u>Schema's</u>	
Toporganisatie Sovjet Militaire Inlichtingendienst (GRU)	6
Toporganisatie Sovjet Militaire Inlichtingendienst in Oost-Duitsland (RU-G.S.V.G.)	7
Toporganisatie Sovjet Comité voor Staatsveiligheid (KGB)	8
Toporganisatie Buitenlandse Inlichtingendienst (INU) van het Sovjet Comité voor Staatsveiligheid (KGB)	9
Toporganisatie KGB-vertegenwoordiging in Oost-Duitsland	10
Organisatie van Legale Residenties van de Sovjet Inlichtingen- diensten GRU en KGB	11
Voorbeeld van opbouw en verbindingen van een Sovjet inlichtingen- net o.l.v. een Illegaal Resident (INU-KGB)	12
Verklaring van gebruikte tekens (voorgaand schema)	13
Het Sovjet Telegraafagentschap TASS als inlichtingenorgaan in dienst van de GRU en KGB (INU)	14
Toporganisatie Oostduitse Militaire Inlichtingendienst (V.f.K.) ...	15
Toporganisatie Oostduits Ministerie voor Staatsveiligheid (M.f.S.) met daartoe behorende Buitenlandse Inlichtingendienst (HVA)	16
Toporganisatie Poolse Militaire Inlichtingendienst (Z-II)	17
Toporganisatie Pools Ministerie van Binnenlandse Zaken met Buitenlandse Inlichtingendienst	18
Toporganisatie Tsjechische Militaire Inlichtingendienst	19
Toporganisatie Tsjechisch Ministerie van Binnenlandse Zaken met Buitenlandse Inlichtingendienst	20
Toporganisatie Hongaarse Militaire Inlichtingendienst	21
Toporganisatie Hongaars Ministerie van Binnenlandse Zaken met Buitenlandse Inlichtingendienst	22

Inleiding

25.3.1964

Het is gebleken dat er bij inlichtingen- en contra-inlichtingen-specialisten behoefte bestaat aan een beknopt overzicht van de organisatie van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten van het Oostblok.

Het in deze behoefte voorzien is het doel van de hierna volgende organisatieschema's en de toelichting daarop.

G 2 - H.K.K.L.

De Sovjet inlichtingen- en veiligheidsdiensten

De Sovjet inlichtingen- en veiligheidsdiensten worden gevormd door twee omvangrijke organisaties. De eerste is de militaire inlichtingendienst van de generale staf van de Sovjet strijdkrachten aangeduid als GRU (Glavnoje Razvyedyvatyelnoye Upravleniye - Hoofdafdeling Inlichtingen). De tweede inlichtingen- tevens veiligheidsdienst vormt het Comité voor Staatsveiligheid bij de Ministerraad van de U.S.S.R. aangeduid als KGB (Komitet Gosudarstvennoye Byezopasnosti).

De militaire inlichtingendienst GRU, is in de eerste plaats belast met het verzamelen in het buitenland van inlichtingen op militair en maritiem gebied, doch ook op politiek, economisch, technisch en wetenschappelijk terrein. Hij heeft ook vertakkingen in de Sovjet strijdkrachten tot op bataljonsniveau. Tot op legerniveau worden deze aangeduid als RU (Afdeling Inlichtingen). Elke vloot van de Sovjet marine bijvoorbeeld beschikt over een eigen RU. De RU van de G.S.V.G. (Sovjet Legergroep in Duitsland) met hoofdkwartier te Wünsdorf werkt met een staf van circa 250 man tegen o.a. de in de Duitse Bondsrepubliek gelegerde Westelijke strijdkrachten. Laatstgenoemde RU beschikt hiertoe over vier zogenaamde Operatieve Groepen welke te Erfurt, Leipzig, Magdeburg en Schwerin zijn gevestigd. Deze Operatieve Groepen worden alleen bij die inlichtingenorganisaties van de Sovjet strijdkrachten gevormd, welke gelegerd zijn in een gebied dat grenst aan het "vijandelijk" buitenland. Evenals de GRU-centrale in Moskou zenden de Operatieve Groepen agenten uit naar het buitenland en zijn ze actief op het gebied van de agentenwerving. De centrale in Moskou werkt in het buitenland voornamelijk door middel van legale en illegale residenten. Eerstgenoemden hebben steeds een officiële status zoals militair-attaché bij een Sovjet diplomatische vertegenwoordiging. Er heeft nauwe samenwerking plaats tussen de GRU en de militaire inlichtingendiensten van de satellietlanden.

Het Comité voor Staatsveiligheid KGB (opvolger van achtereenvolgens de Cheka, GPU, NKVD, NKGB, MGB en MVD) is naast zijn activiteiten met betrekking tot de algemene binnenlandse veiligheid en de veiligheidsdienst in de Sovjet strijdkrachten, ook belast met buitenlandse inlichtingenactiviteiten op bijna gelijksoortig terrein als de militaire inlichtingendienst GRU. Er worden dus ook onder leiding van de KGB militaire inlichtingen verzameld. Belast met de buitenlandse activiteiten van de KGB is de Hoofdafdeling Buitenlandse Inlichtingendienst INU (Inostrannoye Upravleniye).

Evenals de GRU werkt de INU in het buitenland in hoofdzaak door middel van legale en illegale residenten. In Oost-Duitsland is te Berlin-Karlshorst in een afgesloten gebied een speciale KGB-staf met ongeveer 900 man stafpersoneel gevestigd, welke onder andere over een eigen INO (Buitenlandse Sectie) beschikt. Deze KGB-staf is ook belast met terreuracties tegen Russische emigrantenorganisaties in West-Europa zoals de NTS en de OUN. De KGB werkt middels zogenaamde adviseurs nauw samen met de staatsveiligheidsdiensten van de satellietlanden. In het buitenland wordt een groot aantal mantelorganisaties en dergelijke gebruikt als dekmantel voor Sovjet inlichtingenactiviteiten, bijvoorbeeld NU (Vereniging Nederland - U.S.S.R.). Ook het Sovjet persagentschap TASS speelt hierbij een rol.

De inlichtingen- en veiligheidsdiensten van de satellietlanden

Naast de Sovjet inlichtingen- en veiligheidsdiensten werken in het Westen de overeenkomstige diensten van de satellietlanden. Door middel van de Sovjet "adviseursstaven" komen de resultaten van de inlichtingenactiviteiten van deze diensten in handen van de Sovjet inlichtingendiensten.

Vanuit Oost-Berlijn opereren bijvoorbeeld inlichtingen- en veiligheidsdiensten van alle satellietlanden met uitzondering van Albanië.

De belangrijkste rol spelen uiteraard de Oostduitse militaire inlichtingendienst V.f.K. (Verwaltung für Koordinierung) en de HVA (Hauptverwaltung Aufklärung) behorende tot het Oostduitse ministerie voor staatsveiligheid (M.f.S.-Ministerium für Staatssicherheit).

De V.f.K. met een staf ter sterkte van circa 500 man, heeft, evenals de Sovjet militaire inlichtingendienst in Oost-Duitsland, vier Operatieve Groepen belast met spionage en agentenwerving. Het is merkwaardig dat deze in dezelfde plaatsen als die van de Sovjets zijn gevestigd, namelijk in Erfurt, Leipzig, Magdeburg en Schwerin.

De activiteiten van de Oostduitse inlichtingendiensten zijn uiteraard in de eerste plaats gericht tegen de Duitse Bondsrepubliek, doch deze strekken zich, zoals is gebleken, ook uit tot andere landen.

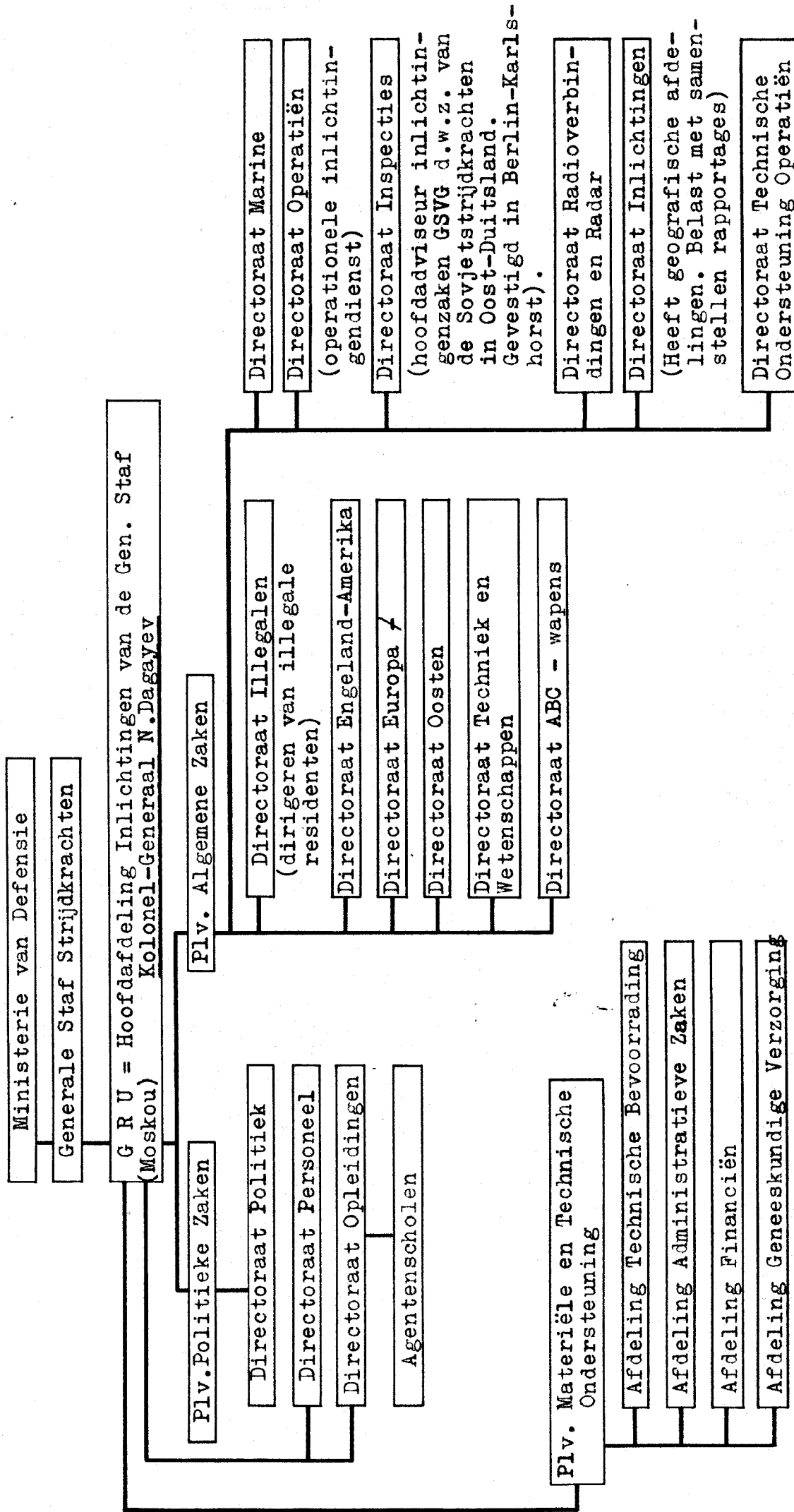
De overige satellietlanden hebben hun inlichtingenvertegenwoordigers in Oost-Berlijn gemonteerd in handelsvertegenwoordigingen, repatriëringscomités, persagentschappen, reisbureaux, luchtvaartvertegenwoordigingen en militaire missies. Door al deze diensten zijn in Oost-Berlijn eigen conspiratieve woningen ingericht waar ontmoetingen met agenten en case-officers kunnen plaatsvinden. Verbindingen tussen leiding en agenten vindt meestal plaats door middel van eenzijdige radioverbinding.

De leiding zendt gecijferde instructies en mededelingen, gesproken of in morse, op vastgestelde tijden naar de agenten. Rapportage door de agenten geschiedt voornamelijk middels dode en levende brievenbussen, koeriers en dekadressen; in bepaalde gevallen ook persoonlijk in Oost-Berlijn. Het aantal Oostelijke agenten in West-Duitsland wordt geschat op 16.000 man. Een voorbeeld van de samenwerking tussen Sovjet en satellietinlichtingendiensten in het buitenland vormt het in 1961 in Engeland opgerolde spionagenet onder leiding van de Rus Gordon Lonsdale (Conon Molody).

De in deze affaire een agentenrol spelende ex-onderofficier van de Britse marine Houghton werd door een Poolse inlichtingendienst geworven en aanvankelijk gedirigeerd. Later werd hij echter in verband met het grote belang dat de Sovjets hechten aan de ontwikkeling van de Westelijke onderzeebootbestrijdingsmiddelen, door de GRU overgenomen en gedirigeerd.

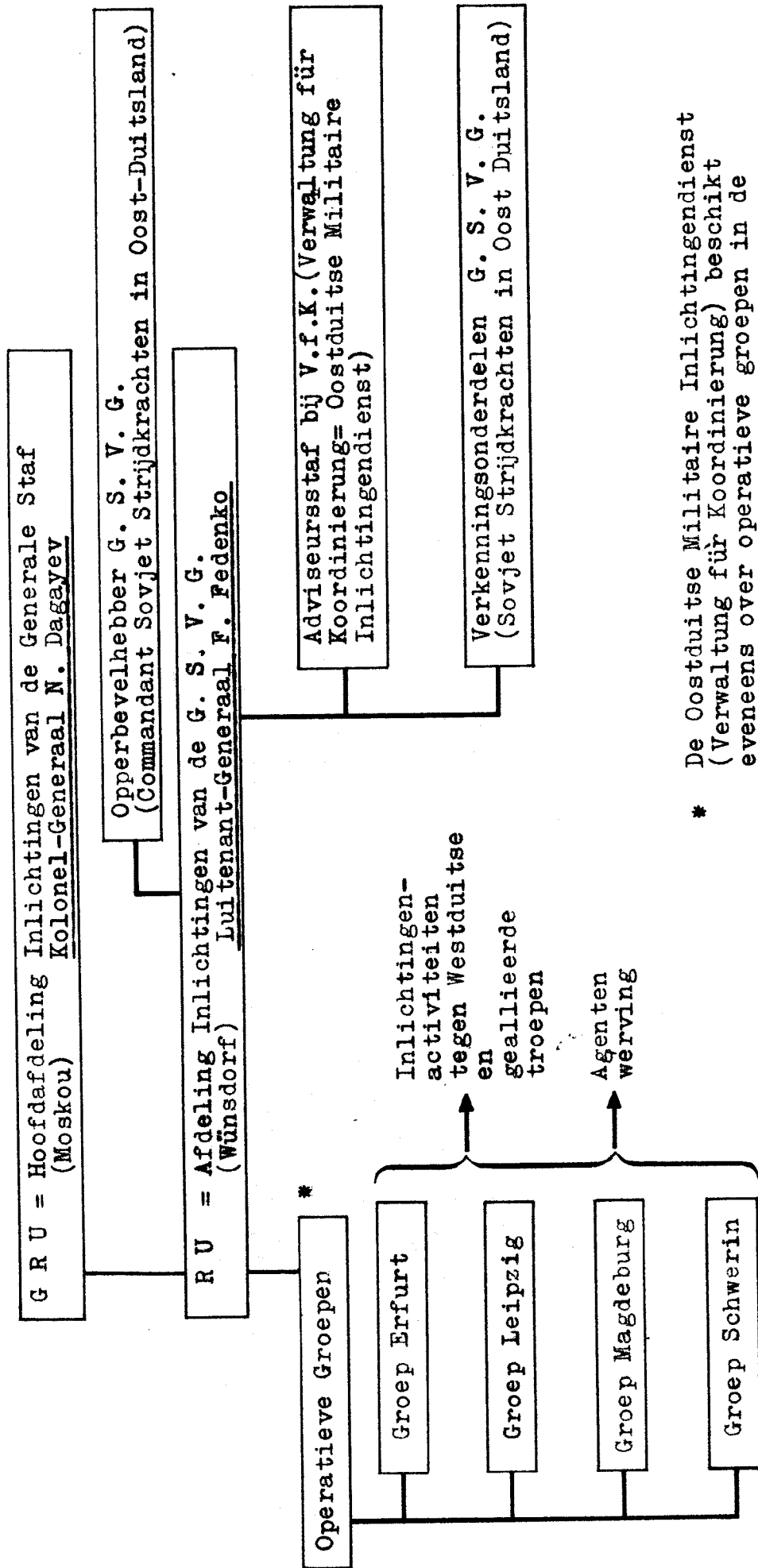
Na het ideologische conflict tussen de Volksrepubliek China en de Sovjet Unie is ook eerstgenoemde staat op inlichtingengebied in het Westen opvallend actief geworden. Zo werd bijvoorbeeld in Bern een omvangrijke Chinese legale inlichtingenresidentie ingericht. Door de erkenning van de Chinese Volksrepubliek door Frankrijk en de daaruit volgende mogelijkheden nieuwe legale inlichtingenresidenties in te richten, kan uitbreiding van Chinese inlichtingactiviteiten worden verwacht.

TOPORGANISATIE SOVJET MILITAIRE INLICHTINGENDIENST

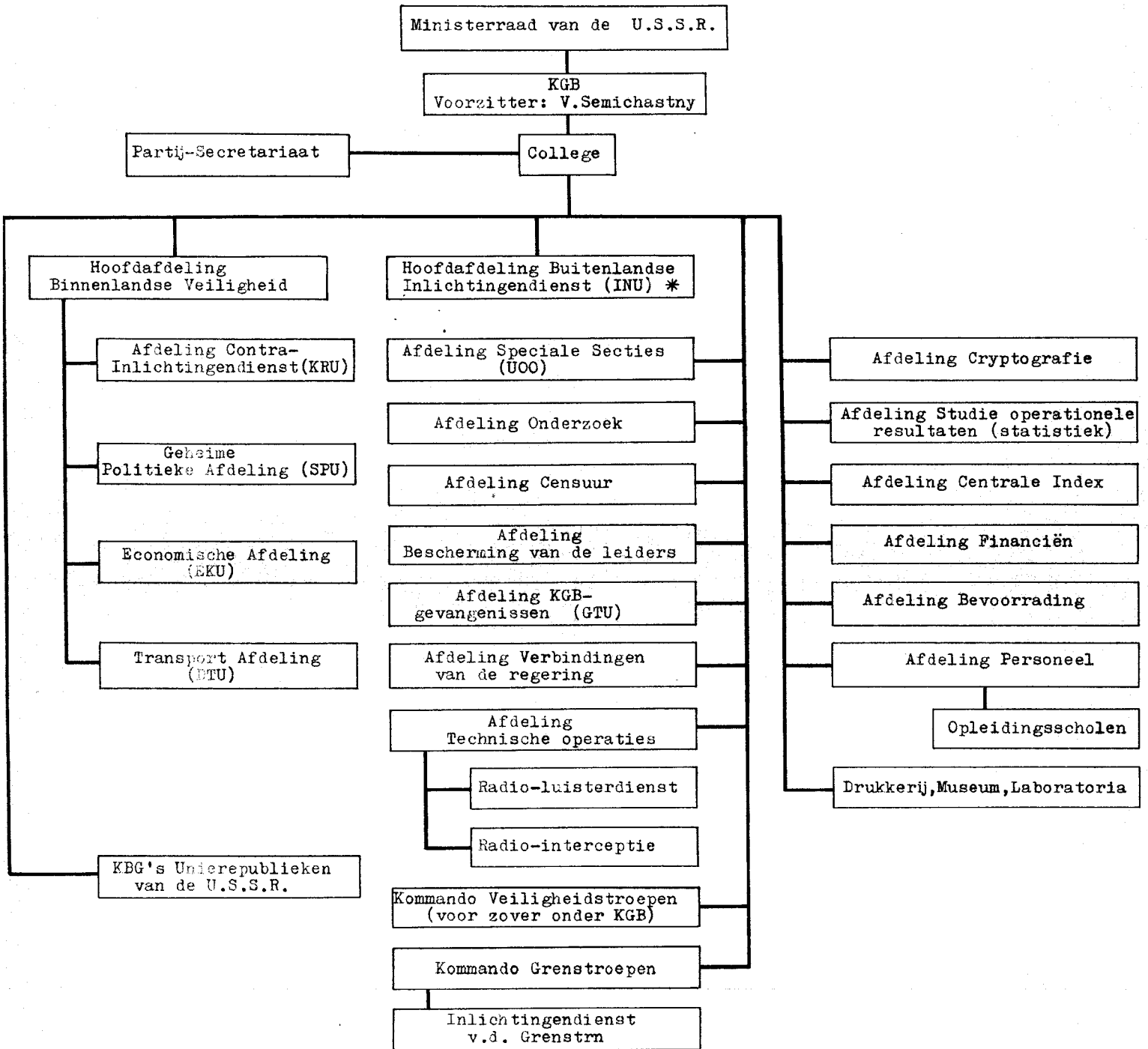
★ heeft o.a. een afdeling "Nederland"

TOPORGANISATIE SOVJET MILITAIRE INLICHTINGEDIENST IN OOST-DUITSLAND

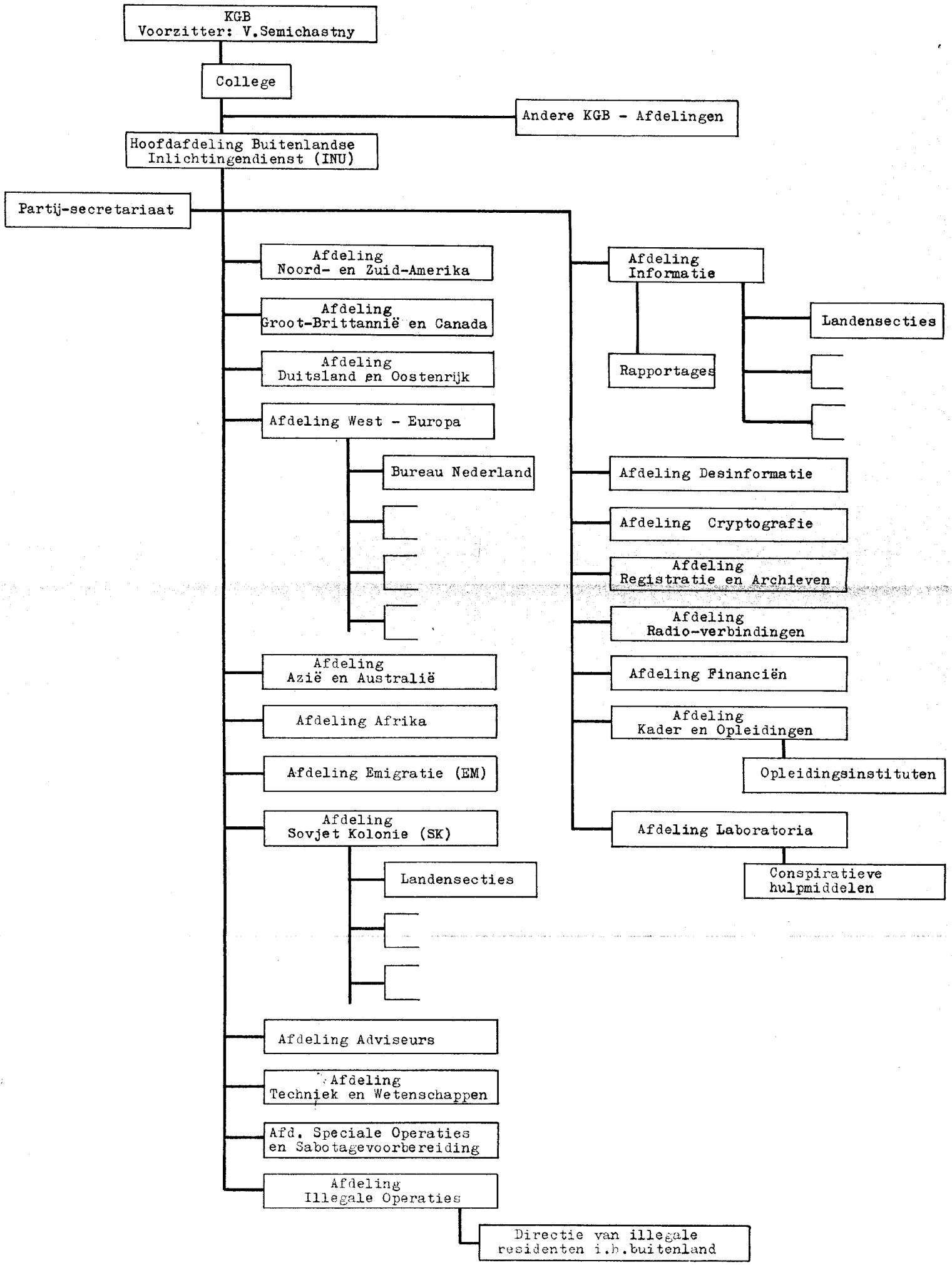
* De Oostduitse Militaire Inlichtingendienst (Verwaltung für Koordinierung) beschikt eveneens over operatieve groepen in de vier genoemde plaatsen.

TOPORGANISATIE SOVJET COMITE VOOR STAATSVEILIGHEID (KGB)

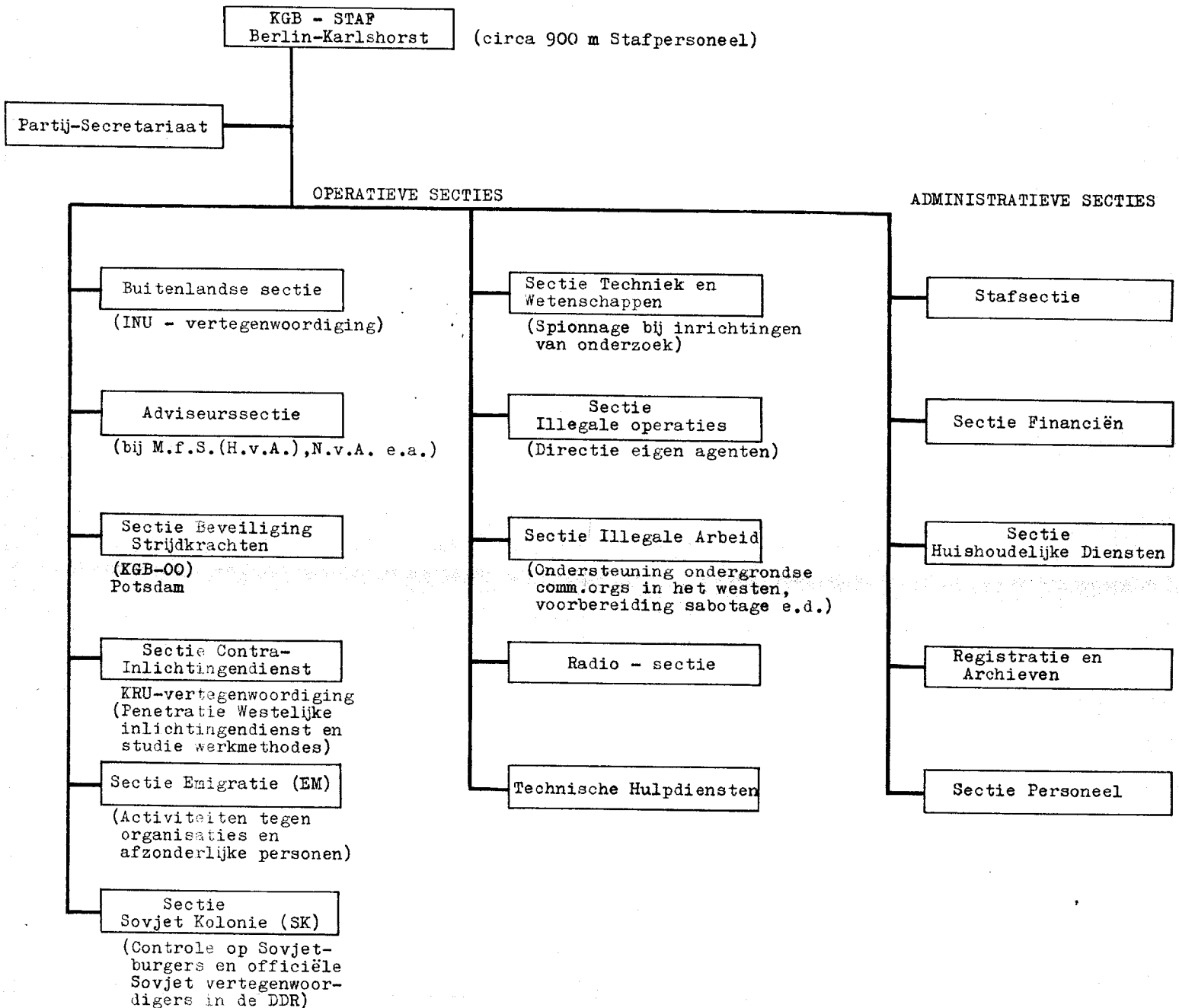

* zie afzonderlijk schema Nr 9

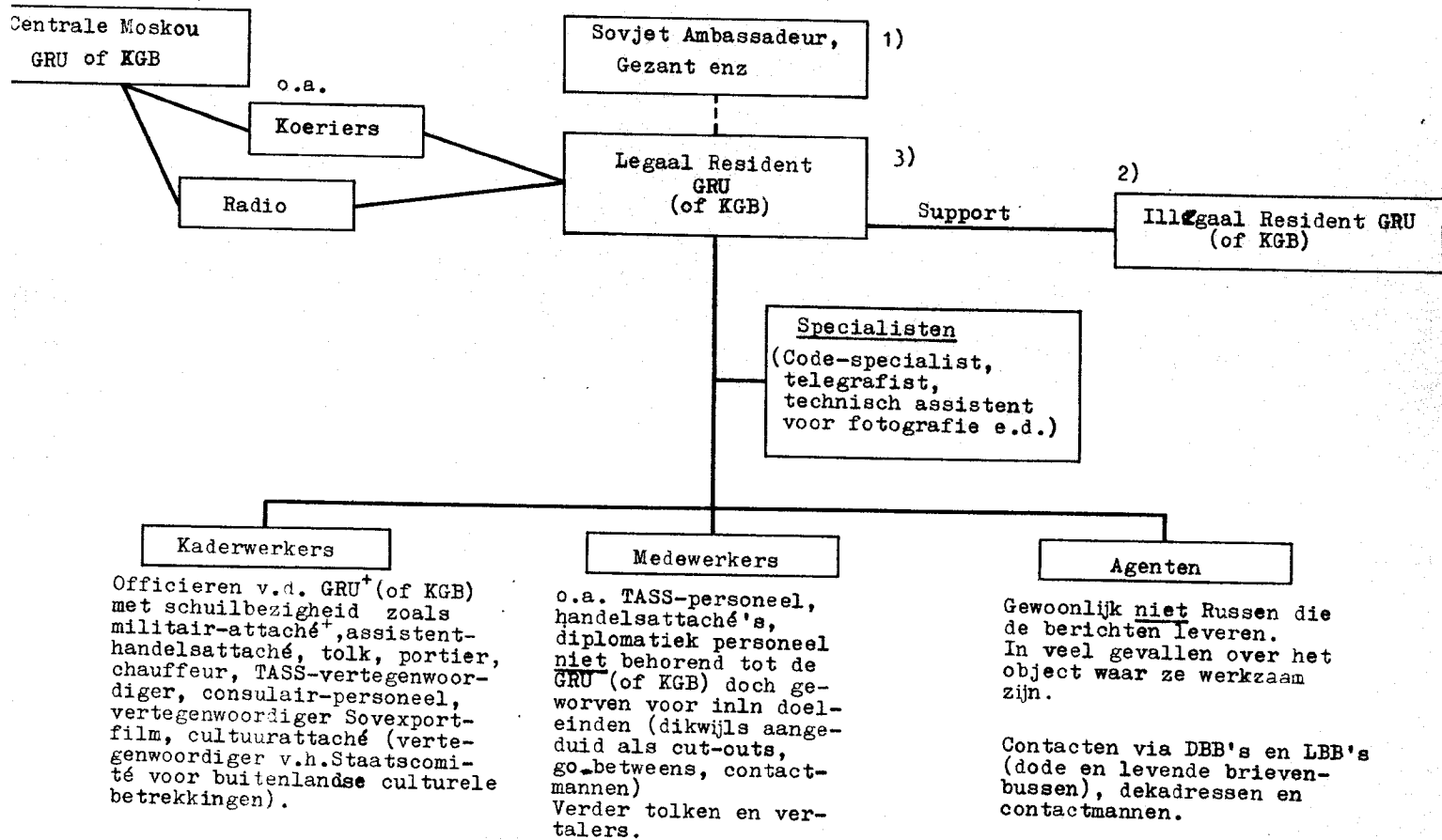
TOPORGANISATIE BUITENLANDSE INLICHTINGEDIENST (INU)
 VAN HET SOVJET COMITE VOOR STAATSVEILIGHEID (KGB)

**TOPORGANISATIE KGB-VERTEGENWOORDIGING
IN OOST-DUISSLAND**

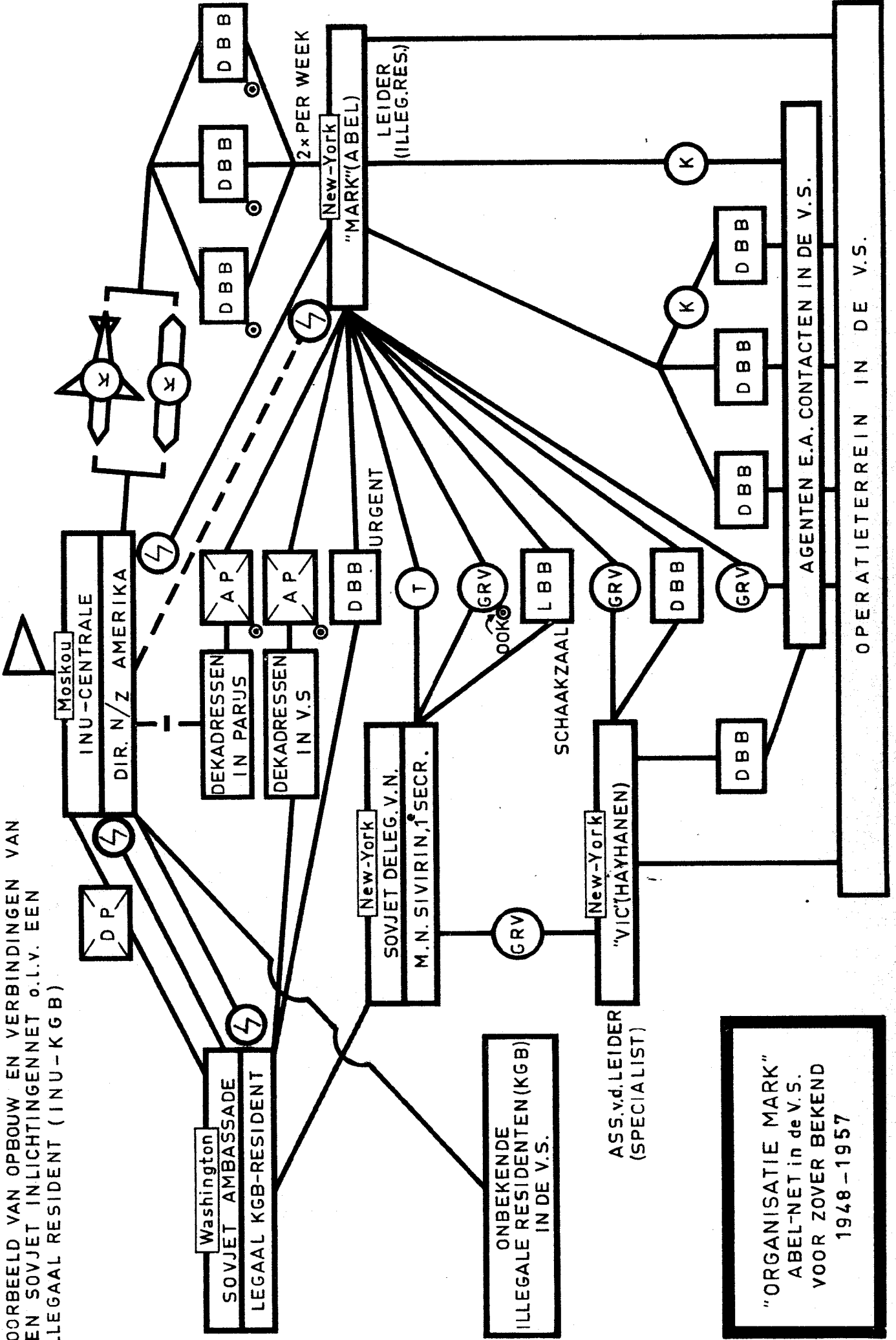

**ORGANISATIE VAN LEGALE RESIDENTIES
VAN DE SOVJET INLICHTINGDIENSTEN GRU en KGB**

- 1) Weet wie legaal resident is, doch weet soms niet wie diens medewerkers zijn.
- 2) Eigen verbindingslijnen met de centrale in Moskou. Speelt ook wel inl. materiaal naar boven door via legaal resident.
- 3) Treedt officieel op als lid v.h. Ambassade enz. personeel, b.v. als 1e, 2e of 3e secretaris.

VOORBEELD VAN OPBOUW EN VERBINDINGEN VAN EEN SOVJET INLICHTINGENNET O.L.V. EEN ILLEGAAL RESIDENT (INU-KGB)

"ORGANISATIE MARK" ABEL-NET in de V.S. VOOR ZOVER BEKEND 1948 - 1957

VERKLARING v.d. GEBRUIKTE TEKENS

HOOGSTE LEIDINGGEVENDE INSTANTIE

DODE BRIEVENBUS

LEVENDE BRIEVENBUS

GEHEIM RENDEZ-VOUS

TELEFONISCH CONTACT

RADIO-CONTACT

VOORBEREID RADIO-CONTACT

DIPLOMATIEKE POST

ALGEMENE POST

KOERIER

KOERIER, LID v. SCHEEPSBEMANNING

KOERIER, LID v. INTERNAT. VLIEGTUIGBEMANNING

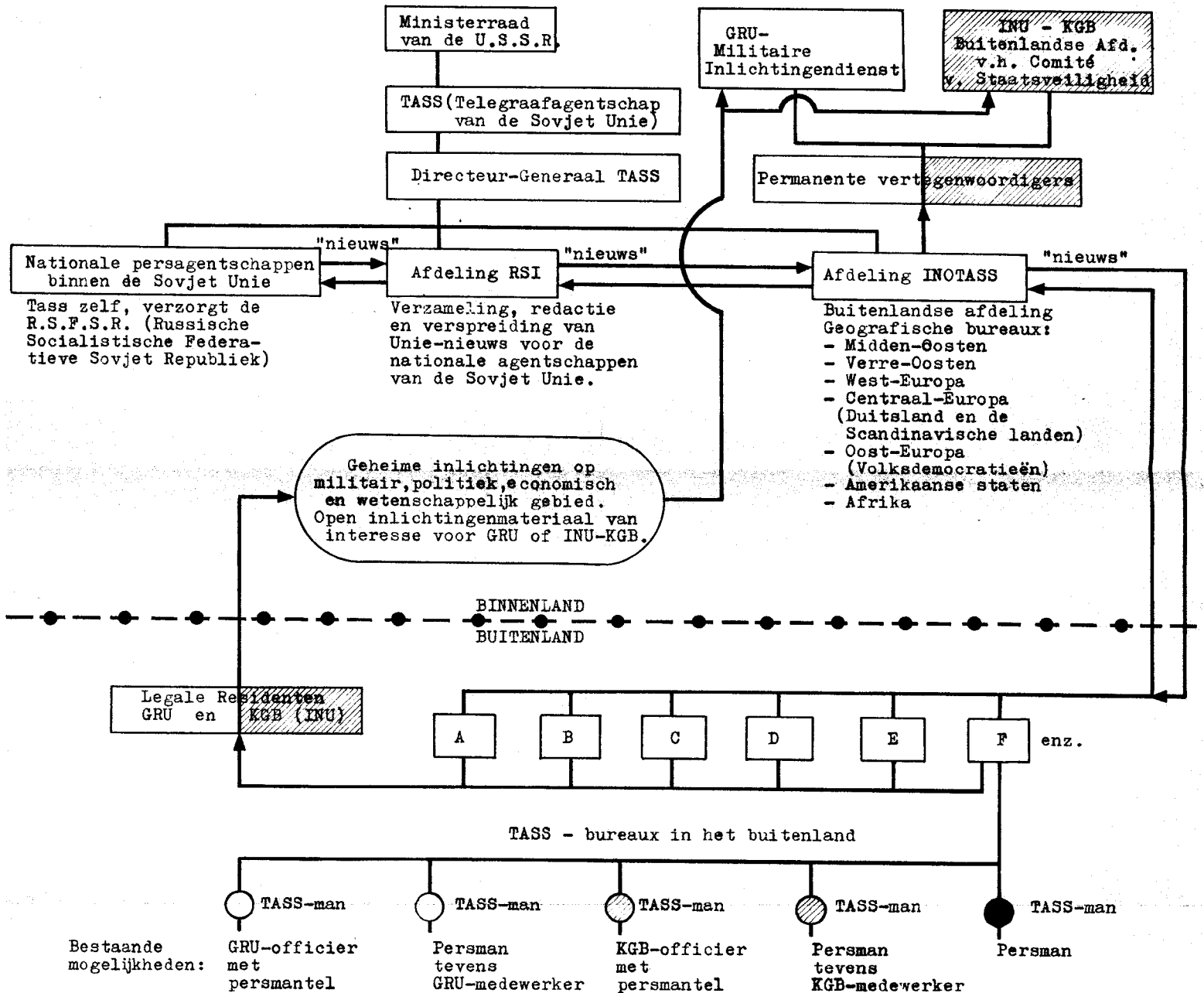

MIDDELS MICROPUNTEN

DOOR ONBEKENDE TUSSENKOMST

HET SOVJET TELEGRAAFAGENTSCHAP TASS ALS INLICHTINGENORGAAN IN DIENST VAN DE GRU EN KGB (INU)

TOPORGANISATIE OOSTDUITSE MILITAIRE INLICHTINGENDIENST

MINISTERIE VOOR NATIONALE VERDEDIGING

Chef 12. BESTUUR

(Verwaltung 12. Verwaltung für Koordinierung)
(Berlin-Grünau) Kolonel W. Saagebrecht

Sovjet adviseurs

Gevolmachtigde voor
operatiën

Gevolmachtigde voor
organisatie

Hoofdafdeling A
West-Duitsland

Hoofdafdeling C
West-Europa

Hoofdafdeling T
Wetenschap
en
Techniek

Afdeling V
Vorraden en
administratieve
zaken

Hoofdafdeling B
Questionnaires
en
rapportages

Afdeling D
Technische
ondersteuning

Afdeling 1
Westduitse
strijdkrachten

Afdeling 1
NATO-Land-
strijdkrachten

Afdeling 1
Oorlogs-
industrie

Afdeling 1
Inkoop en
aanschaffing

Afdeling 1
voor
Hoofdafdeling A

Onderafd. 1
Fotografie

Afdeling 2
Westduitse
Grenstroepen

Afdeling 2
NATO-Zee-
strijdkrachten

Afdeling 2
Chemische
industrie

Afdeling 2
Rantsoenen

Afdeling 2
voor
Hoofdafdeling C

Onderafd. 2
Schilderwerk
graveren en
etsen

Afdeling 3
Voorraaddepots
en legerkampen

Afdeling 3
NATO-Lucht-
strijdkrachten

Afdeling 3
Onderzoek op
het gebied van
wapens en ont-
wikkeling daar-
van.

Afdeling 3
Uitrusting,
wapens en
munitie

Afdeling 3
voor
Hoofdafdeling T

Onderafd. 3
Ontwikkeling
van methodes
m.b.t.
geheim be-
richtentrans-
port

Afdeling 4
Luchtstrijd-
krachten

Afdeling 4
NATO-Strijd-
krachten in
West-Berlijn

Afdeling 4
Gebouwen en
inrichtingen

Afdeling 4
Verwerking bui-
tenlandse pers

Onderafd. 4
Chemie

Afdeling 5
Operatieve
ondersteuning.
Huisvesting en
reisfaciliteiten
voor agenten.

Operatiebases
Erfurt
Leipzig
Magdeburg
Schwerin

Afdeling 5
Telefoon

Afdeling 5
Verwerking
Westduitse en
West-Berlijnse
pers

Afdeling
Financien

Afdeling SK
Secretariaat

Afdeling 6
Economische
inlichtingen-
dienst

Afdeling F
Radioverbindingen

Hoofdkwartier
v.d. Chef

Afdeling 7
Cartografische
inlichtingen-
dienst

Afdeling X
Cryptografie
Codes

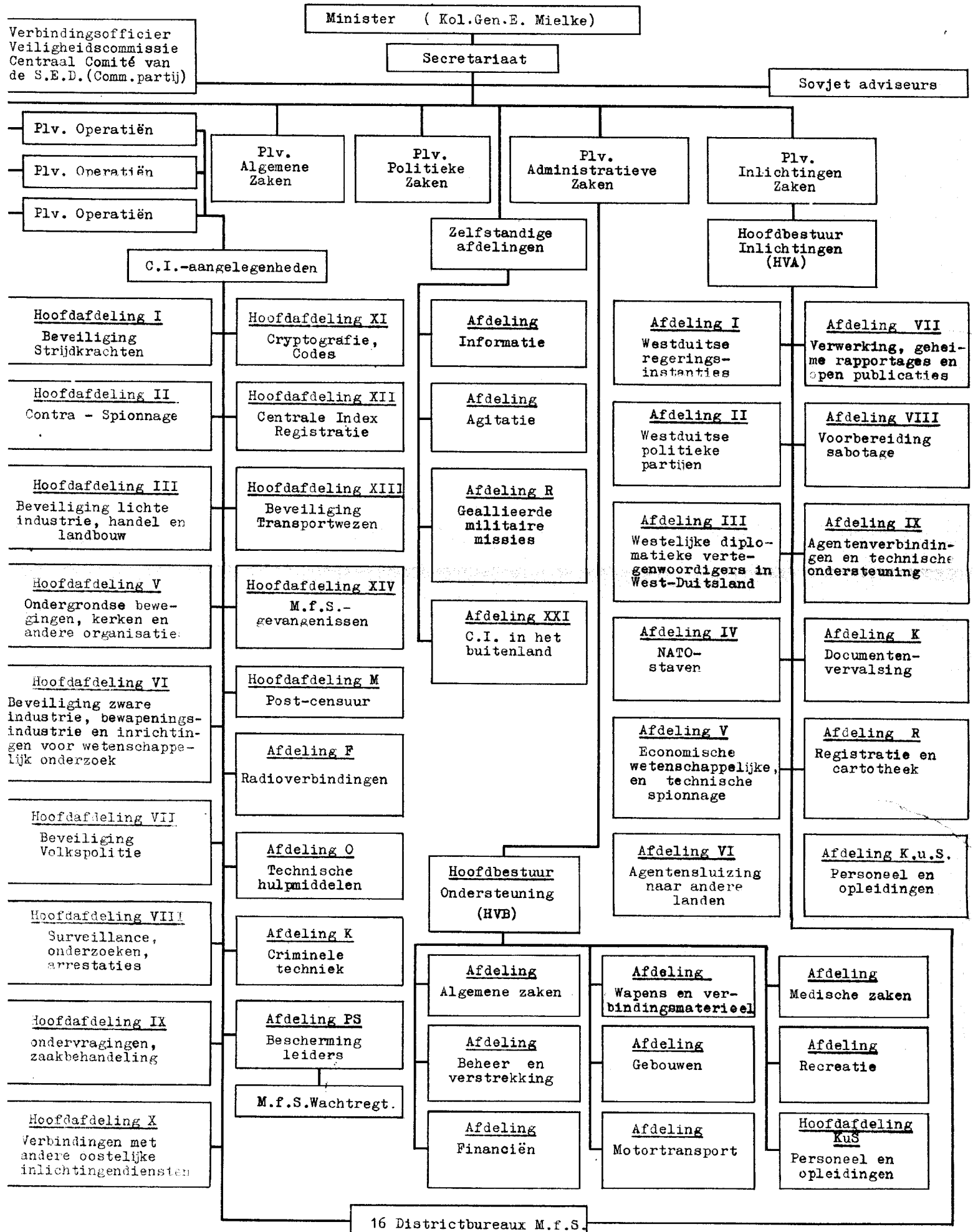
Afdeling Kfz
Wagenpark

Vertaalbureau
Technische en
vakbibliotheek

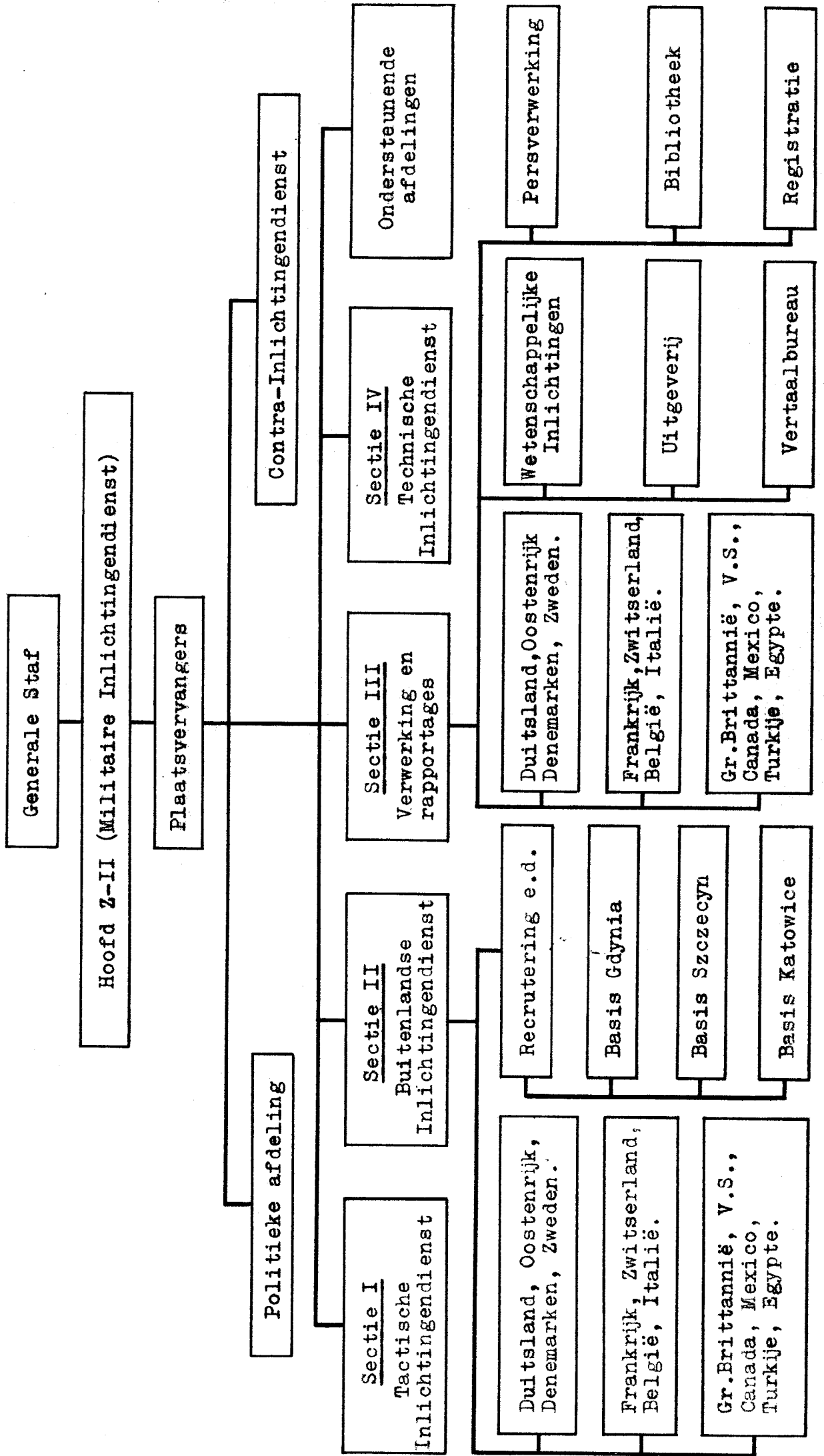
Afdeling S
V-12 Academie

Afdeling GW
Geforceerde
inlichtingen-
verwerving,
sabotage

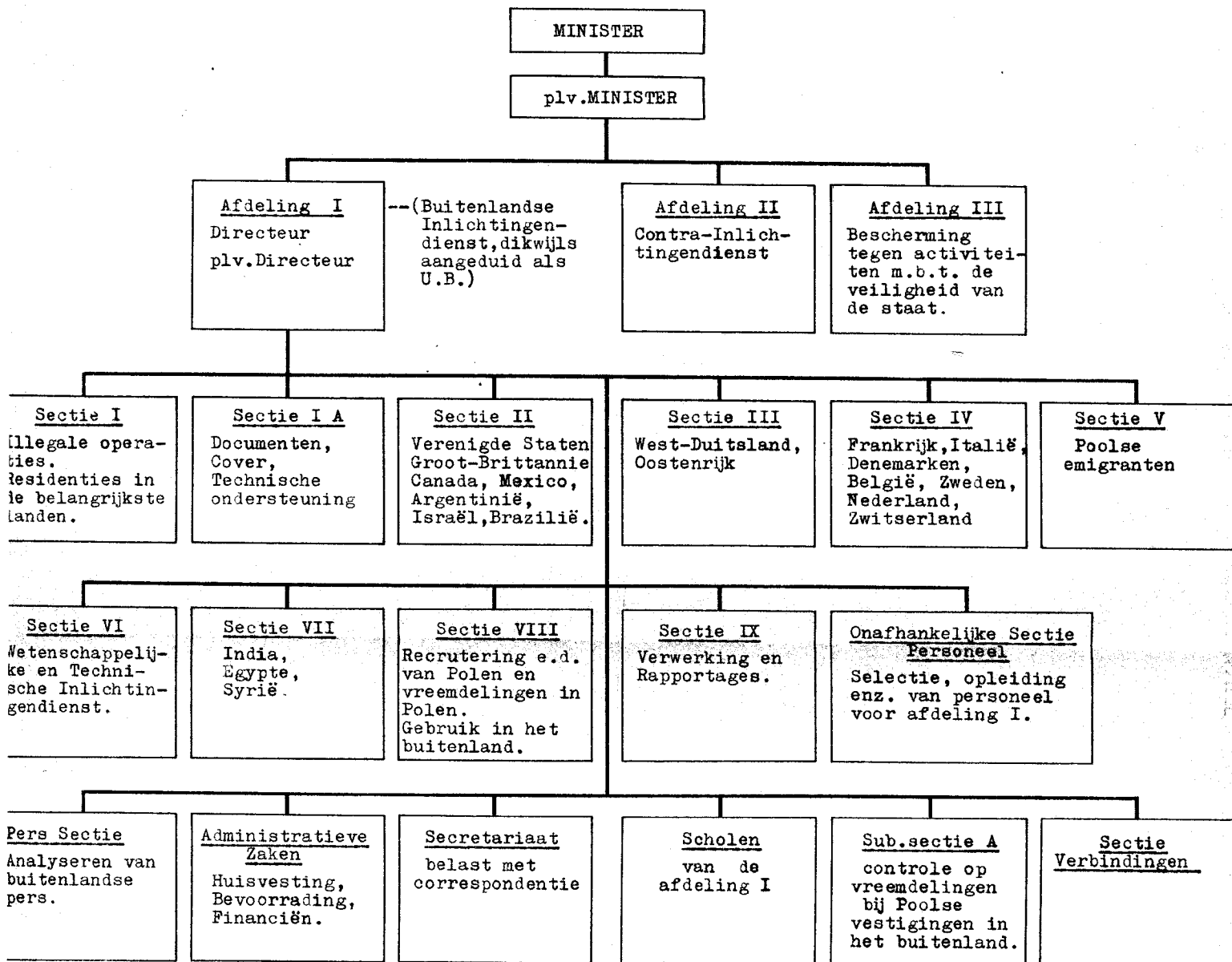
**TOPORGANISATIE OOSTDUITS MINISTERIE VOOR STAATSVEILIGHEID (M.f.S.) MET
DAARTOE BEHORENDE BUITENLANDSE INLICHTINGENDIENST (H.V.A.)**

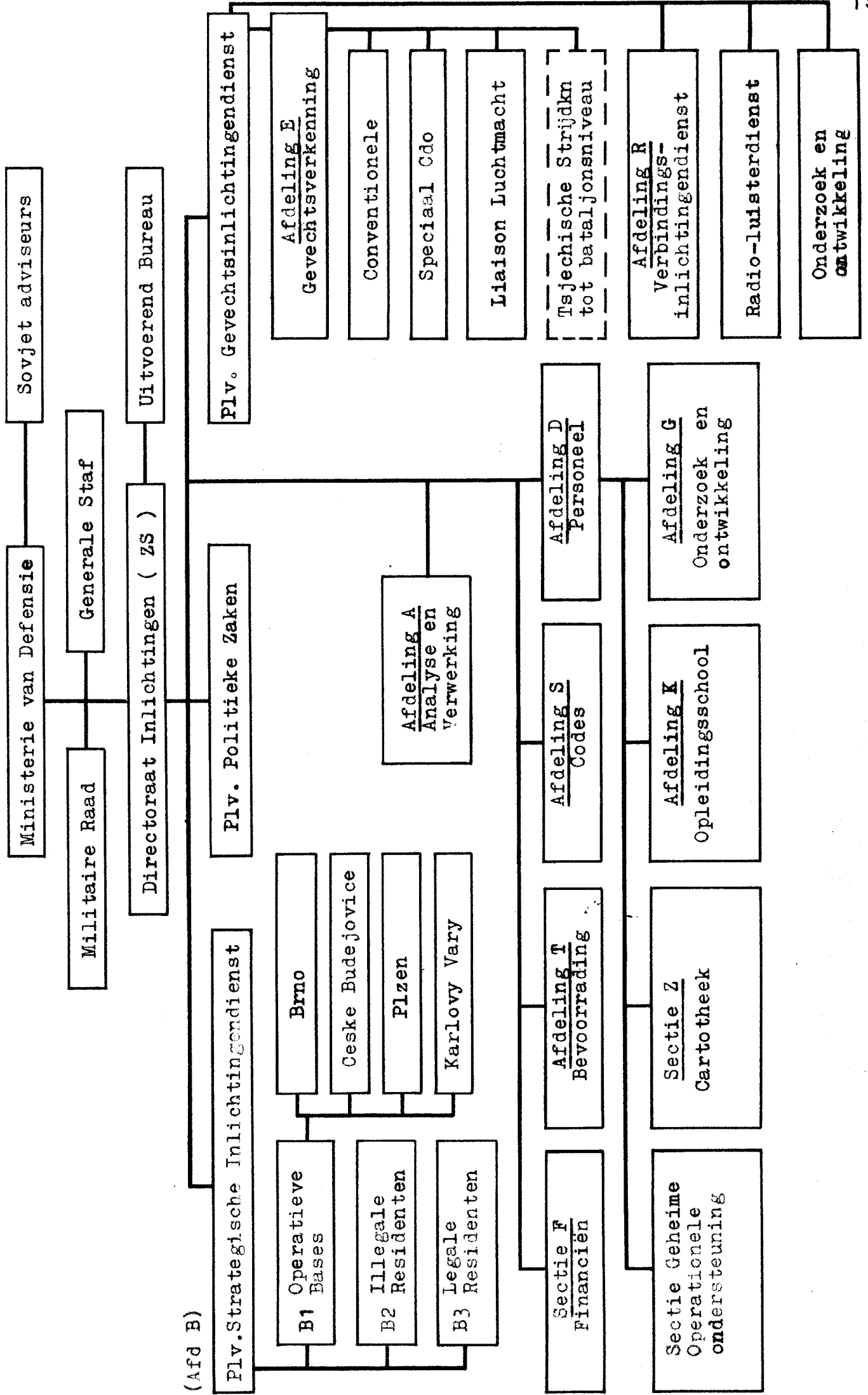
TOPORGANISATIE POOLSE MILITAIRE INLICHTINGDIENST

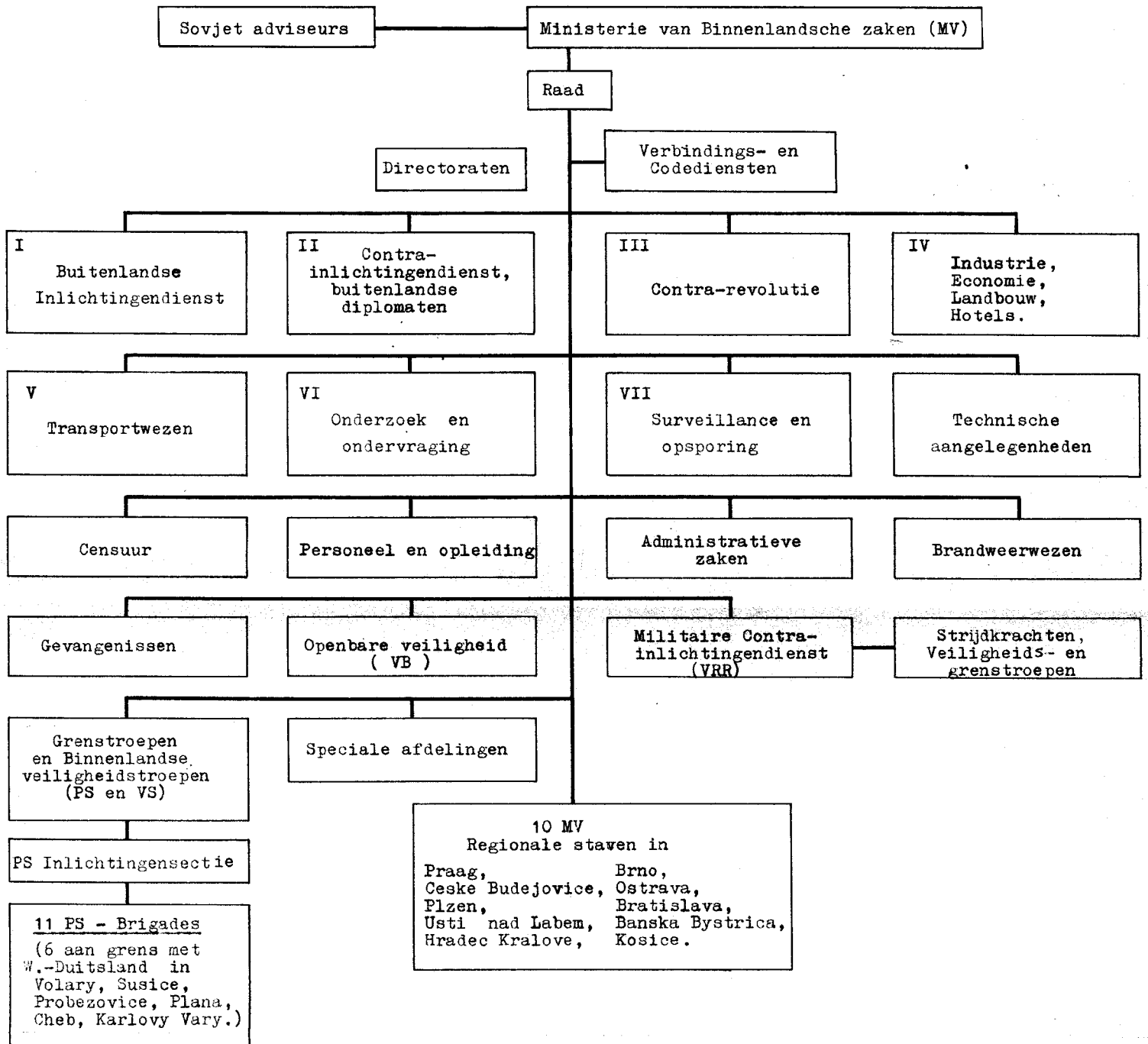
TOPORGANISATIE POOLS MINISTERIE VAN BINNENLANDSE ZAKEN
(met Buitenlandse Inlichtingendienst)

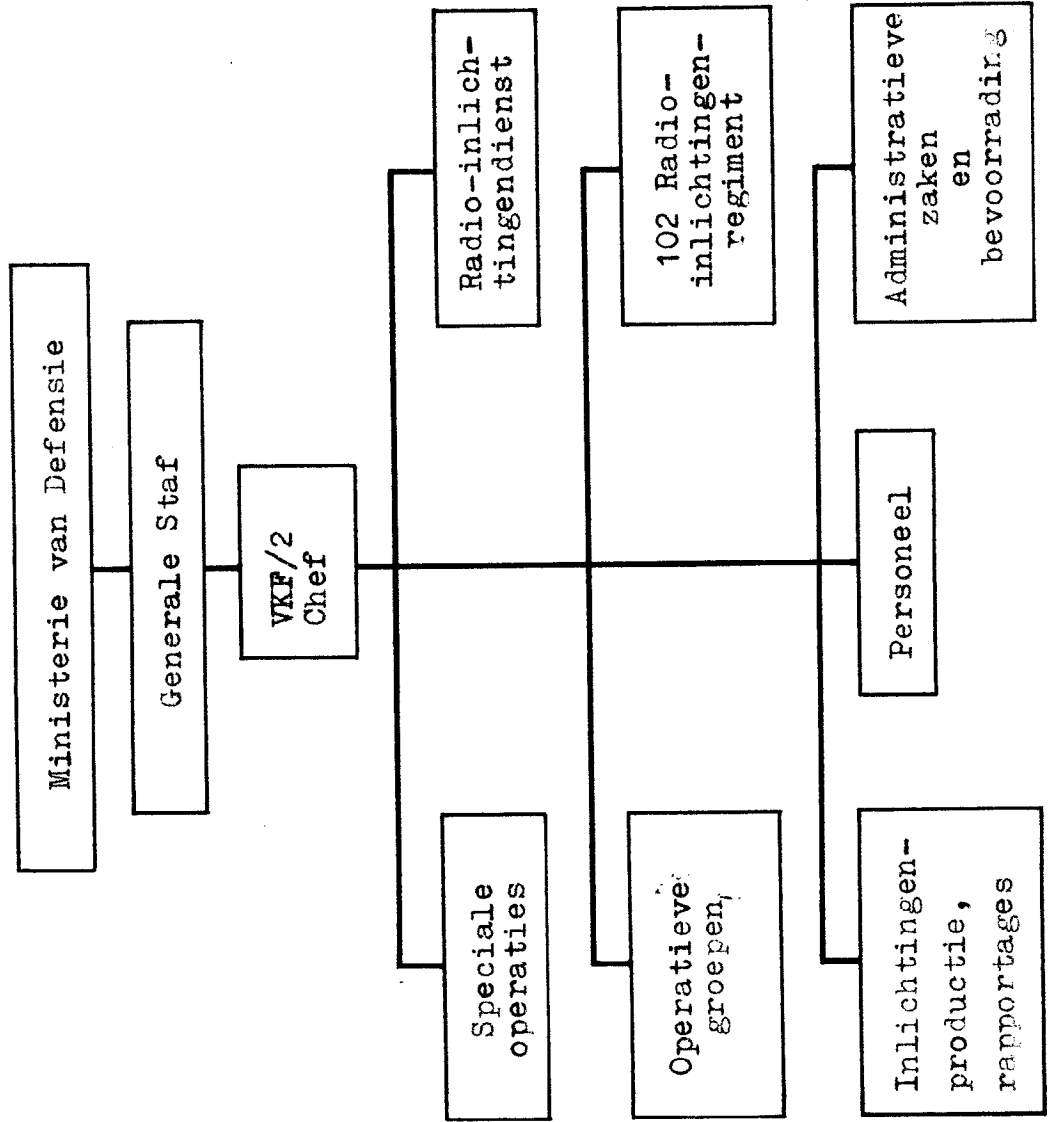
TOPORGANSATIE TSJECHISCHE MILITAIRE INLICHTINGDIENST

TOPORGANISATIE TSJECHISCH MINISTERIE VAN BINNENLANDSE ZAKEN
(met Buitenlandse Inlichtingendienst)

TOPORGANISATIE HONGAARSE MILITAIRE INLICHTINGENDIENST

TOPORGANISATIE HONGAARSE MINISTERIE VAN BINNENLANDSE ZAKEN

(met Buitenlandse Inlichtingendienst)

